

LIJST VAN VRAGEN

De vaste commissie voor Defensie heeft een aantal vragen voorgelegd aan de Minister van Defensie over de Defensienota 2018 – investeren in onze mensen, slagkracht en zichtbaarheid (34 919, nr. 1).

De voorzitter van de commissie,
Ten Broeke

De griffier van de commissie,
De Lange

- Nr. Vraag**
- 1 Kunt u aangeven of, en zo ja hoe, met deze Defensienota een wezenlijke bijdrage wordt geleverd aan bewustzijn en steun voor zowel gendergelijkheid binnen Defensie zelf als bij de activiteiten van Defensie, zoals vastgelegd in VN-resolutie 1325?
  - 2 Kunt u aangeven welke organisaties zijn geconsulteerd bij het opstellen van deze Defensienota?
  - 3 Welke internationale reacties heeft het kabinet al gehad op deze Defensienota? Welke waren positief en welke negatief?
  - 4 Kunt u aangeven aan welke nichecapaciteiten binnen de NAVO momenteel de grootste behoefte is, waaraan geen invulling wordt gegeven in deze Defensienota?
  - 5 Kunt u aangeven hoeveel geld er binnen de huidige Defensiebegroting momenteel naar de nationale grensbewaking gaat?
  - 6 Kunt u aangeven hoeveel extra geld er binnen deze Defensienota naar nationale grensbewaking gaat?
  - 7 Kunt u aangeven welk (extra) materieel er wordt aangeschaft voor de grensbewaking in het algemeen en specifiek op de nationale (lucht)havens?
  - 8 Kunt u aangeven welk percentage van de Defensiebegroting momenteel (uit de huidige begroting) wordt uitgegeven aan materieel?
  - 9 Kunt u aangeven welk percentage van de Defensiebegroting aan het eind van de looptijd van de Defensienota (2022) wordt uitgegeven aan materieel?
  - 10 In welke mate heeft u bij het opstellen van de Defensienota rekening gehouden met de aangenomen motie 34 550 X, nr. 34? En in welke mate gaat u dat in de toekomstige aankopen van de M-fregatten doen?
  - 11 Waarom staat het werkgebied «space» niet benoemd in de Defensienota?
  - 12 Kunt u een overzicht geven van de geraamde voordelen als gevolg van internationale samenwerking, per specifiek samenwerkingsinitiatief?
  - 13 Kunt u bij benadering aangeven hoe hoog de opleidingskosten zijn van:
Een marinier, een vlieger voor de F16, een vlieger voor de F35, een luchtverkeersleider en een commando?
  - 14 Kunt u bij benadering aangeven hoe hoog de behoudpremies zijn van:
Een marinier, een vlieger voor de F16, een vlieger voor de F35, een luchtverkeersleider en een commando?
  - 15 Wanneer kan de Kamer de aangekondigde Cyberstrategie verwachten?
  - 16 Wordt de verwervingsketen fors versterkt om de vele investeringen mogelijk te maken? Kunt u hier nader op ingaan, ook in relatie tot het feit dat de investeringsquote bij Defensie al sinds 2009 onafgebroken lager uitvalt dan begroot?
  - 17 In hoeverre bent u bereid te kiezen voor een hoogwaardig technologische krijgsmacht die minder personeelsintensief is, gelet ook op de grote uitdaging om voldoende personeel te werven en te behouden?
  - 18 Waarom ontbreekt in de Defensienota een visie op de toekomstbestendigheid ten aanzien van duurzaamheid, met name waar het betreft de energievoorziening?
  - 19 In het voorwoord lezen we: «we werken aan een stevige verankering van Defensie in de samenleving». Kunt u aangeven waar we in de Defensienota kunnen lezen hoe u dat gaat doen?

- Nr. Vraag**
- 20 Herinnert u zich de toezegging van de Staatssecretaris om de verkoop van mijnenjagers en pantserhouwitsers op te schorten tot de ontvangst van de Defensienota (WGO Materieel, 13 november 2017, Kamerstuk 34 775 X, nr. 33)? Wat gebeurt er nu met de mijnenjagers en pantserhouwitsers en waarom staat hier niets over vermeld in de Defensienota?
- 21 Herinnert u zich de toezegging van de Staatssecretaris om de voorgenomen afstoting van Cougars op te schorten tot de ontvangst van de Defensienota (WGO Materieel, 13 november 2017, Kamerstuk 34 775 X, nr. 33)? Wat gebeurt er met de Cougars en waarom staat dit niet vermeld in de Defensienota?
- 22 Hoeveel militair- en burgerpersoneel telt Defensie op het moment van het beantwoorden van deze vragen?
- 23 Hebt u al in beeld welke krijgsmachtonderdelen en diensten hoeveel FTE's erbij krijgen in 2018 en in 2019? Zo ja, kunt u dit overzicht met de Kamer delen?
- 24 Welke rol krijgt verdediging tegen ballistische raketten in de krijgsmacht? Beschouwt u «ballistic missile defense» als een niche, dan wel als prioriteit?
- 25 Hebt u reeds onderzoek in gang gezet naar de mogelijke gevolgen van het wetsvoorstel houdende regels voor de inzet van gewapende particuliere maritieme beveiligers aan boord van Nederlandse koopvaardij schepen, in het bijzonder met betrekking tot de beschikbaarheid van mariniers?
- 26 Zult u art. 346 van EU-werkingsverdrag toepassen voor de vervanging van de Walrus-klasse, M-fregatten en LC-fregatten? Ook om te voorkomen dat miljarden Nederlandse belasting-Euro's gaan naar buitenlandse werven?
- 27 Hoe gaat u borgen dat in al deze processen de medezeggenschap haar rol optimaal kan vervullen?
- 28 Technologische ontwikkelingen, zeker op het gebied van inlichtingen, geleidewapens en sensoren en emissieloos varen gaan snel. Zal in de specificatie van het toekomstig materieel ook aandacht worden geschonken aan het innoverende vermogen en het relatief eenvoudig kunnen aanpassen/verbouwen van het materieel, zodat deze gedurende de gehele levensduur technisch en operationeel up-to-date blijft?
- 29 Hoe beoordeelt u de kritiek van Ko Colijn dat «Financiën Defensie aan de ketting zou leggen» (<https://www.clingendael.org/nl/publicatie/defensie-aan-de-ketting>)
? Klopt het dat de extra gelden niet automatisch naar u gaan maar elk jaar moeten worden uitgelegd en verantwoord aan de Minister van Financiën? Is het waar dat door de kritiek van de Minister van Financiën en de Rekenkamer op de boekhouding en bestedingsprocedures binnen Defensie er in de afgelopen jaren voldoende wantrouwen in de Defensie-organisatie is opgebouwd om de extra miljarden eerst maar veilig op een aparte rekening van de schatkist te zetten? In hoeverre vertraagt dit de uitvoering van de Defensienota?
- 30 Hoe wordt gegarandeerd dat het nieuwe materieel gedurende de levensduur kan worden aangepast aan nieuwe dreigingen en andere taken? Met andere woorden: hoe wordt voorkomen dat het nieuwe materieel voor het einde van haar technische levensduur operationeel irrelevant wordt?
- 31 Hoe bewerkstelligt u dat Nederlandse kennisinstellingen en de industrie meeprofiteren van de aanbesteding van materieel «van de plank»? Hoe wordt voorkomen dat hierdoor technologisch hoogwaardige arbeid, en daarmee Nederlands belastinggeld, naar het buitenland verdwijnt?

- Nr. Vraag**
- 32 Hoe wilt u invulling geven het defensiebudget voor toegepast onderzoek wanneer juist het complexe hoogwaardige materieel «van de plank» wordt gekocht?
- 33 In hoeverre weegt u belangrijke onderzoeken naar duurzame maatschappelijke belangen als emissieloos varen mee in de verdeling van het defensiebudget voor toegepast onderzoek?
- 34 Voor grote materieel projecten is innovatie (zeker voor een lange en duurzame levensduur) van cruciaal belang; hoe gaat u daarmee om in materieel projecten?
- 35 Hoe gaat u zekerstellen dat de te bouwen onderzeeboten eenzelfde niche-positie kunnen innemen binnen de NAVO als de huidige Walrus-klasse en daarmee sterk bijdragen aan de internationale relevantie van onze Koninklijke Marine?
- 36 Wat is het bezwaar om op korte termijn te anticiperen op besluitvorming over extra F35's na deze kabinetsperiode en hoe kan dat bezwaar worden weggenomen?
- 37 Hoe beoordeelt u de berichtgeving (<https://www.vbm.info/nieuws/item/3302-minister-heeft-nog-geen-volledig-cao-mandaat.html>) dat de Minister nog steeds geen mandaat zou hebben om over een volwaardig pakket van arbeidsvoorwaarden te kunnen onderhandelen? Hoe komt dit en wanneer komt dit mandaat wel? Ziet u de urgentie in van snelle verbetering van arbeidsvoorwaarden, om zo de leegloop bij Defensie te keren?
- 38 Waarom is de motie Belhaj c.s. over een groeipad voor R&D investeringen in de Defensienota (Kamerstuk 34 775 X, nr. 45) niet genoemd? Hoe zijn u en de Staatssecretaris voornemens deze motie uit te voeren?
- 39 Hoe beoordeelt u de berichtgeving over de aankondiging van België om in totaal 12 mijnenjagers aan te schaffen, waarvan zes voor Nederland (<https://www.noordhollandsdagblad.nl/den-heldere/bestelling-twaalf-mijnenjagers-dit-jaar>), terwijl er in Nederland nog niet eens een behoeftestelling is geformuleerd? Wanneer kan de Kamer de A-brief tegemoet zien?
- 40 U hebt in de Operationele Energiestrategie (OES-2015) besloten de ambitie te hebben om in 2030 20% minder afhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen, hoe zijn u en de Staatssecretaris van plan dit te bewerkstelligen?
- 41 Kunt u aangeven of u vindt dat met de vormgeving van de wereldkaart «wat er speelt» een genuanceerd en waarheidsgetrouw beeld van de internationale dreigingen van het moment wordt gegeven? Zo ja, waarom? Waarom heeft u er bijvoorbeeld niet voor gekozen om de dreigingen voor de internationale rechtsorde hierin op te nemen?
- 42 Heeft u met de kaart «wat er speelt» de boodschap willen verkondigen dat terrorisme een dreiging is die hoofdzakelijk of zelfs exclusief afkomstig is uit Afrika? Zo ja, kunt u dit met feiten en cijfers onderbouwen?
- 43 Waarom worden in de Geïntegreerde Buitenland en Veiligheidsstrategie (op blz. 15) andere technologiegebieden benoemd dan in de Defensienota (blz. 8). Kunt u aangeven of u de in de GBVS genoemde onbemande voertuigen, robotisering, synthetische biologie en kunstmatige intelligentie ook als potentiële dreiging beschouwt en wat u eraan gaat doen?
- 44 Kunt u toelichten hoe u invulling gaat geven aan het betrekken van nieuwe technologieën, waarvan vanwege de toekomstige aard uiteraard geen volledige opsomming valt te geven, bij de ontwikkelingen binnen de krijgsmacht?

- Nr. Vraag**
- 45 In hoeverre beschouwt u de arctische regio als prioritaire regio als het instabiliteit rondom Europa betreft, aangezien deze niet in de Defensienota en de daarin opgenomen dreigingsanalyse voorkomt?
- 46 In de paragraaf Veiligheid en het Koninkrijk wordt de huidige dreiging beschreven. Kunt u aangeven of we niet vooruit moeten kijken naar potentiële dreigingen in de verdere toekomst?
- 47 Welke overbodige regels worden bedoeld die «op korte termijn» zullen worden afgeschaft en commandanten meer ruimte in de uitvoering moeten geven? Gaat het daarbij om regels met betrekking tot de bedrijfsvoering binnen Defensie, of ook om regels die betrekking hebben op het operationele optreden van Defensie?
- 48 Kunt u aangeven wat de vervolgstappen zijn waar de NAVO om vraagt richting Nederland? Welke andere capaciteiten zijn volgens de NAVO noodzakelijk en wat zijn de beperkende factoren in het tempo waarin aan de behoefte aan deze capaciteiten invulling kan worden gegeven? Betreffen deze beperkingen de organisatie, financiën of andere factoren?
- 49 Kunt u aangeven door welke oorzaken bescherming van het eigen en bondgenootschappelijk grondgebied steeds belangrijker is geworden?
- 50 Wat wordt precies bedoeld met de mededeling dat «de zichtbaarheid van de marechaussee aan de grens zal toenemen»?
- 51 Op welke wijze kunt u garanderen dat er inderdaad meer medewerkers bijkomen?
- 52 Wat betekent het inrichten van de maatschappelijke diensttijd voor jongeren? Betekent dit ook dat jongeren als het ware kunnen kiezen voor militaire diensttijd?
- 53 Welke andere capaciteiten zijn volgens het NAVO verdrag noodzakelijk en wat zijn de beperkende factoren in het tempo waarin aan de behoefte aan deze capaciteiten invulling kan worden gegeven? Betreffen deze beperkingen de organisatie, financiën of andere factoren?
- 54 Hoe bent u voornemens regionaal te werven? Wat houdt dit voornemen concreet in?
- 55 Welke «capaciteitendoelstellingen» heeft de NAVO voor Nederland opgesteld?
- 56 Kunt u toelichten hoe die maatschappelijke diensttijd eruit komt te zien? Welke mogelijkheden gaat u aanbieden? Hoe gaat u deze aanbieden? Wat gaat deze diensttijd Defensie naar verwachting kosten?
- 57 Waaruit blijkt de afstemming tussen de Defensienota en de Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie?
- 58 Wanneer u niet wilt dat de krijgsmacht wordt uitgehold door een onevenwichtige samenstelling (middelen) of een onverantwoord groot beroep op de mensen, welke concrete gevolgen heeft dat in de praktijk voor de inzet in lopende en toekomstige missies?
- 59 Welke veranderingen in de cultuur zijn volgens u nodig?
- 60 Welke van de capaciteitendoelstellingen kunnen we volgens de NAVO nog niet of onvoldoende verwezenlijken?
- 61 Hoe realistisch is het dat er nog een vervolgstap wordt gemaakt tijdens deze kabinetsperiode en op welke capaciteit zal die stap dan gericht zijn?
- 62 Moeten we de laatste alinea van pagina 11 van de Defensienota zo interpreteren dat het uitgesloten is dat tijdens deze kabinetsperiode alsnog extra financiële middelen ten behoeve van de krijgsmacht beschikbaar kunnen komen?

- Nr. Vraag**
- 63 Waarom staan er geen doelstellingen in de nota over knelpunten in aantallen (technisch opgeleid) personeel en knelpunten bij de kwalificatie van (technisch opgeleid) personeel? Beschikt de DMO over voldoende kennis en over voldoende menskracht met technische kennis om de komende grote projecten goed te kunnen begeleiden?
- 64 Klopt het dat er sprake is van knelpunten bij de begeleiding van Grote Projecten door de DMO en bij de onderhoudsbedrijven? Beschikken zij over voldoende kennis en over voldoende menskracht met technische kennis om de komende grote projecten goed te kunnen begeleiden?
- 65 Welke loopbaanmogelijkheden, inclusief opleidingen, en toekomstperspectief worden concreet extra gecreëerd?
- 66 Op welke wijze wordt het toelagesysteem precies gewijzigd en vanaf wanneer gebeurt dit? Wordt hierin in een verhoging voorzien van de compensatie die militairen krijgen voor de periode dat ze zijn uitgezonden?
- 67 Op welke manier bent u voornemens het personeelssysteem (FPS) precies aan te passen? Op welke termijn voorziet u dit te doen?
- 68 Kunt u nader toelichten wat u concreet bedoelt met de zinsnede «onze mensen gaan beschikken over goede spullen en kunnen meer oefenen en trainen»? Vanaf welk moment voorziet u dat u kunt garanderen dat Nederlandse militairen op missie te allen tijden vanuit Defensie zullen worden voorzien van hoogwaardige kleding en apparatuur?
- 69 Hoe gaat u de legering en de gezondheidszorg voor Defensiepersoneel precies verbeteren?
- 70 Per wanneer zal op alle locaties van Defensie in Nederland en op kampementen van Defensie in het buitenland kwalitatieve draadloze en veilige internetverbinding beschikbaar zijn?
- 71 Waarom is er niet voor gekozen om in plaats van de 100% compensatie van het AOW-gat simpelweg de UGM door te laten lopen tot de pensioengerechtigde leeftijd?
- 72 Welke nieuwe maatregelen worden er genomen om het streven naar een meer diverse en kleurrijke Defensieorganisatie te bevorderen?
- 73 Wat moeten we ons voorstellen van een maatschappelijk convenant met overheidsorganisaties en het bedrijfsleven om gezamenlijk garant te staan voor de opleiding en loopbaan van mensen? En waaruit kan die garantstelling bestaan?
- 74 Hoe verhoudt het Nationale Fonds Ereschulden zich met de Veteranenwet? Wat is de concrete meerwaarde van het Nationale Fonds Ereschulden?
- 75 Is het Nationale Fonds Ereschulden een fonds om claims van getroffen en uit te betalen? Zo nee, wat is het dan? Komt iedere militair die een handicap, trauma of andere aandoening heeft opgelopen tijdens missies, in aanmerking voor een uitkering uit dit fonds? Zo ja, op basis van welke criteria?
- 76 Betekent het instellen van het Nationale Fonds Ereschulden dat militairen die een handicap, trauma of andere aandoening hebben opgelopen tijdens missies nu onvoldoende schadeloos gesteld worden? Is een uitkering uit het Nationale Fonds Ereschulden gebonden aan voorwaarden zoals het afzien van juridische procedures of een nader beroep op faciliteiten voor veteranen?
- 77 Zijn alle betrokken partijen, zoals vakbonden, tevreden met het arbeidsvoorwaardenakkoord? Zo nee, hoe denkt u toch voldoende mensen te werven en te behouden?

- Nr. Vraag**
- 78 Welke lessen trekt u uit het recente rapport van de Veteranenombudsman voor het personeelsbeleid van Defensie?
- 79 Welke aanvullende mogelijkheden, in het bijzonder opleidingen, bent u voornemens aan te bieden aan Defensiepersoneel?
- 80 Kunt u toelichten binnen welke periode de maatregelen om het vertrouwen van het personeel te herstellen gerealiseerd zullen worden?
- 81 Waar komt de «forse» investering in de cybercapaciteit en het informatiedomein precies terecht? Tot welke operationele toegevoegde capaciteit zal deze investering leiden?
- 82 Wat gebeurt er met de overtollige handvuurwapens na de (stapsgewijze) vervanging? Worden deze wapens omgesmolten of vernietigd? Zo nee, waarom niet?
- 83 Op welke wijze wordt de inzet van de Koninklijke Marechaussee bij de beheersing van migratiestromen precies geïntensiveerd?
- 84 Wat is het beoogde effect van de uitbreiding van de capaciteit van de Marechaussee bij de beheersing van migratiestromen?
- 85 Wie zijn in de ogen van Defensie onze tegenstanders? U wordt verzocht concrete landen of organisaties te noemen.
- 86 Bij punt 2 op pagina 14 van de Defensienota lezen we dat «onze tegenstanders» beschikken over steeds meer wapens van technologisch hoogwaardige kwaliteit. Wie zijn precies die «tegenstanders» en waarom kiezen wij dan voor het moderniseren van bestaande wapensystemen in plaats van voor de aanschaf van nieuwe, technologisch hoogwaardige wapensystemen?
- 87 Kunt u aangeven waarom de capaciteit van de Explosieven Opruimingsdienst Defensie moet worden vergroot?
- 88 Is er of komt er een nulmeting om de beoogde verbetering van de gereedheid, de versterking van de operationele ondersteuning, de vulling van de organisatie en de beschikbaarheid van reserveonderdelen, onderhoudscapaciteit en oefenmunitie zodat er afrekenbare doelen komen in het verbetertraject? Op welke wijze betreft u de Kamer zodat zij haar controlerende taak kan uitoefenen?
- 89 Is er op dit moment voldoende hoogwaardige technische kennis bij de krijgsmacht om de mate van technologische hoogwaardige kwaliteit te kunnen beoordelen? Zo ja, bij welke onderdelen zit deze kennis?
- 90 Op welke manier gaat u de inzetbaarheid van jachtvliegtuigen en helikopters vergroten? Is dat door het beschikbaar stellen van een hoger vliegurenbudget of de inzet van meer vliegers of de mate waarin het benodigde onderhoud tijdig kan worden verricht of zijn er nog andere maatregelen? Zo ja, welke?
- 91 Welke gevolgen heeft de huidige inzet bij lopende (en geplande toekomstige) missies van jachtvliegtuigen en helikopters op de huidige inzetbaarheid en welke maatregelen kunt u dan nemen om de inzetbaarheid te vergroten?
- 92 Op welke wijze gaat u zich sterk maken voor een meer open Europese defensiemarkt met een gelijk speelveld? En wat verstaat u daar precies onder in combinatie met de ruimhartige interpretatie van artikel 346 WEU en het laten meewegen van het nationaal veiligheidsbelang?
- 93 Wat verstaat u onder het nationaal veiligheidsbelang in relatie met artikel 346 WEU?
- 94 Kunt u een overzicht geven van op welke onderdelen de basis voor wat betreft gereedheid en de operationele ondersteuning niet op orde is en rapporteren hoe dit op orde gebracht wordt?

- Nr. Vraag**
- 95 Waarom moet de persoonlijke uitrusting van militairen, waaronder de gevechtsevenen en de ballistische bescherming, vervangen worden?
- 96 Welke Defensielocaties die zouden gaan sluiten blijven toch open? Wat was de reden deze aanvankelijk te sluiten?
- 97 Kunt u toelichten welke ballistische bescherming u wilt vervangen?
- 98 Kunt u met betrekking tot het adagium «van de plank, tenzij» voor de aanschaf van nieuw materieel aangeven welke afwegingen kunnen leiden tot een «tenzij»-situatie?
- 99 Houdt u rekening met het feit dat de transporten en de locaties met betrekking tot de centrale Nederlandse rol in het internationaal militair transport een (legitiem) militair doel vormen?
- 100 Is het naar uw indruk juist dat uitbreiding van de capaciteit tot Host Nation Support gepaard kan gaan met een verhoogd risico op aanslagen in Nederland? Zo nee, waarom niet?
- 101 Welke interne regels en processen gaat u precies tegen het licht houden?
- 102 Wanneer kan de Kamer de herijking van de civiele militaire samenwerkingen tegemoet zien?
- 103 Wat verstaat u onder een conflictpreventie-eenheid? Valt de inzet van deze eenheid ook onder de artikel 100 procedure? Hoe komt deze eenheid er in de praktijk uit te zien?
- 104 Kunt u een voorbeeld uit het verleden noemen, waar de Defensieorganisatie in het aanbestedingstraject, artikel 346 VWEU niet ruimhartig heeft geïnterpreteerd, en waar u dat nu wel zou doen?
- 105 Deelt u de analyse dat kopen van-de-plank als inherent gevolg heeft dat het betreffende materieel al geruime tijd geleden ontwikkeld is en dat de in deze producten toegepaste technologie snel achterhaald is? In hoeverre past het uitgangspunt «kopen van de plank, tenzij» bij een technologisch hoogwaardige krijgsmacht?
- 106 Hoe verhouden zich de uitgangspunten voor verwerving «snel, tenzij» en «van de plank, tenzij» tot de te actualiseren Defensie Industrie Strategie? Hoe kunnen de DIS en de daarin genoemde prioritaire technologiegebieden van de grond komen als u nauwelijks tot niet meer kiest voor ontwikkelingstrajecten?
- 107 Hoe beoordeelt u de huidige inspanningen van Nederland voor conflictpreventie in Mali? Hoe gaat de nieuwe coördinator conflictpreventie hier precies verbetering in aanbrengen?
- 108 Is de Minister van Economische Zaken bereid om Defensie effectief te laten aanhaken bij het topsectorenbeleid en daarbij de specifieke eisen van Defensie te honoreren, waarbij te denken valt aan militaire toepasbaarheid, richting geven aan het onderzoek, geheimhouding en IPR bescherming?
- 109 Hoe wordt voorzien in de mogelijkheid van aanpassing van nieuw te verwerven materieel gedurende de levensduur aan nieuwe dreigingen en andere taken? Met andere woorden: hoe wordt voorkomen dat het nieuwe materieel voor het einde van haar technische levensduur operationeel irrelevant wordt?
- 110 Zal de ruimhartige toepassing van artikel 346 VWEU plaatsvinden bij onder meer de vervanging van de Walrus-klasse onderzeeboten, de M-fregatten en LC-fregatten?
- 111 Welke rol kan er nog weggelegd zijn voor Nederlandse defensiege-relateerde industrie en kennisinstituten bij «kopen van de plank»?

- Nr. Vraag**
- 112 Waarom past u het «kopen van de plank» niet vooral toe op relatief eenvoudig, uitontwikkeld materieel of materieel met een hoge omloopsnelheid c.q. korte levensduur? Bent u bereid bij hoogwaardig en complex materieel met een lange levensduur een evolutionair ontwikkelproces te overwegen, waarin Nederlandse kennisinstellingen en de industrie kunnen participeren, zoals in het verleden gebruikelijk?
- 113 Hoe wilt u invulling geven aan het budget voor toegepast onderzoek wanneer juist het complexe hoogwaardige materieel «van de plank» wordt gekocht? In hoeverre kunnen middelen voor toegepast onderzoek ingezet worden in het verwervingsproces van materieel, in het bijzonder wanneer gekozen wordt voor een ontwikkelingsproces?
- 114 Heeft u kennis genomen van het aanbod van FME tijdens het rondetafelgesprek van 14 december 2017 dat het Nederlandse bedrijfsleven klaar staat om Defensie bij te staan, daar waar zij behoefte heeft aan capaciteiten om nieuw materieel voor defensie door de Nederlandse industrie te laten ontwikkelen en bouwen. Gaat u van dit aanbod gebruik maken? Zijn hierover al gesprekken gestart?
- 115 Kunt u aangeven waarom het de komende jaren vaker nodig zal zijn dat transport van eenheden en spullen van bondgenoten via Nederland zal plaatsvinden?
- 116 Kunt u nader aangeven wat de functie zal zijn van de op te richten conflictpreventie-eenheid?
- 117 Bent u bereid tot een externe evaluatie van het besturingsmodel? Zo nee, waarom niet?
- 118 Kunt u rapporteren over de voortgang van de voorgenomen herijking van de civiel-militaire samenwerking? Waar is de herijking voor nodig?
- 119 Heeft de Europese defensiemarkt nu een gelijk speelveld? Zo nee, in welke opzichten niet?
- 120 Hoeveel extra wordt er geïnvesteerd in uitbreiding van het reservistenbestand en de verbetering van de basisgereedheid bij de reservisten? Binnen welke termijn zijn de huidige achterstanden in geoefendheid en knelpunten weggewerkt?
- 121 Op welke wijze wilt u de weerbaarheid van de samenleving vergroten en de vitale infrastructuur en digitale veiligheid van ons land beter beschermen? Kunt u voorbeelden geven van concrete maatregelen die u hierbij voor ogen staan?
- 122 Kunt u toelichten wat u verstaat onder niet-defensiespecifieke spullen en dienstverlening? Hoe kunt u garanderen dat externe partijen hierbij geen extra kosten bij u in rekening brengen?
- 123 Hoe wordt innovatie om beter te kunnen anticiperen op nieuwe dreigingen en ontwikkelingen organisatorisch vorm gegeven en wie is daarvoor verantwoordelijk?
- 124 In welke mate wordt technologische ouderdom als criterium voor al dan niet van de plank kopen meegenomen voor onder meer nieuwe (grote) materieelprojecten en ICT? Bent u bereid dit als beoordelingscriterium toe te voegen? Zo nee, waarom niet?
- 125 Wordt met verwerving door externe partijen bedoeld dat reguliere goederen en diensten door andere partijen aangekocht gaan worden, die daarna worden ingezet in de krijgsmacht? Betreft dat private organisaties of overheids-inkoopbureaus? Welke eisen stelt u daarbij?
- 126 Op welke wijze bent u bij aanbestedingsprojecten voornemens niet alleen het veiligheidsbelang, maar ook de belangen van een (zelfscheppende) Defensie-industrie mee te nemen?

- Nr. Vraag**
- 127 Vormen de drie op pagina 15 genoemde punten uw definitie van «adaptieve krijgsmacht»? Zo nee, hoe definieert u deze dan? Kunt u een zo uitgebreid en concreet mogelijke definitie verschaffen?
- 128 Hoe gaat u zich sterk maken voor een meer open Europese defensiemarkt met een gelijk speelveld? Wat gaat u concreet in dat kader ondernemen?
- 129 Hoe kunnen Nederland en de krijgsmacht profiteren van het Defensiefonds? Bent u voornemens om in te zetten op een grote(re) betekenis van het Defensiefonds voor Nederland en de krijgsmacht? Zo ja, hoe?
- 130 Kunt u toelichten waarom een conflictpreventie-eenheid wordt opgericht? Wat betekent de oprichting van deze eenheid concreet voor Defensie, bijvoorbeeld op het gebied van personeel en financiën?
- 132 Kunt u aangeven welke termijnen met «kortdurend» en «langdurend» ongeveer worden aangegeven?
- 133 Waarom wordt kennelijk afgezien van het geschikt maken van de LC-fregatten voor de lancering van onderscheppingsraketten tegen ballistische raketten? Klopt het dat het om een bescheiden investering zou gaan (los van de verwerving van SM-3 raketten)?
- 134 Welke aanpassingen vinden plaats bij de inzetbaarheidsdoelstellingen ten opzichte van het vorige kabinet? In hoeverre komen verbetering van inzetbaarheid, slagkracht en voortzettingsvermogen tot uitdrukking in verhoogde inzetbaarheidsdoelstellingen?
- 135 Kunt u aangeven, voor wat betreft de geschetste doelstellingen in de Defensienota ten aanzien van wat Defensie moet gaan kunnen, wat Defensie nu niet kan? Op welke termijn zullen deze doelstellingen gerealiseerd zijn?
- 136 In welke mate sluiten de investeringen aan bij de op grond van de GBVS en NAVO doelstellingen geïdentificeerde noodzakelijke behoeften?
- 137 Kunt u toelichten of, indien budgetbeperkingen een belemmering zijn voor investeringen in de door de GBVS en NAVO doelstellingen geïdentificeerde noodzakelijke behoeften, overwogen kan worden om alternatieve financiering in te zetten om de geïdentificeerde noodzaak alsnog te realiseren?
- 138 Worden bij offensieve cyberoperaties richtlijnen toegepast om te bepalen of er sprake is van een gerechtvaardigde aanval?
- 139 Wordt rekening gehouden met het feit dat de eenheid die de cyberaanval uitvoert mogelijk een legitiem militair doel kan worden, met mogelijk ook niet-digitale middelen? Hoe wordt daarin voorzien?
- 140 Blijft de capaciteit van langdurige inzet van 4 jachtvliegtuigen overeind in het geval van schade of verlies van nieuwe F-35 toestellen?
- 141 U geeft aan dat er capaciteit is/zal zijn voor één defensieve en/of offensieve cyberoperatie. Over welke termijn geldt deze capaciteit? Kan continu aansluitend één operatie worden uitgevoerd? Bedoelt u dat dit ook een operatie met zowel offensieve als defensieve elementen kan betreffen?
- 142 Betekent het gegeven dat slechts capaciteit is voor één cyberoperatie dat Nederland zichzelf niet kan verdedigen tegen een cyberaanval op het moment dat het zelf een offensieve cyberoperatie uitvoert?
- 143 Leidt de aangekondigde intensivering op cyberdefensie ertoe dat op termijn meer dan één cyberoperatie tegelijkertijd kan worden uitgevoerd?

- Nr. Vraag**
- 144 Wanneer kan de Kamer de voorstellen tegemoet zien om de voorspelbaarheid en de schokbestendigheid van de materieelbe-
groting te verhogen, zoals een specifieke prijsindex of een
structurele oplossing voor valutaschommelingen?
- 145 Bent u bereid de volgende aanbevelingen van het CBS in het kader
van de zogenoemde prijsindex voor Defensie (CBS-rapport
«Prijsindices voor het Ministerie van Defensie. Investerings en
exploitatie, 2017) over te nemen en uit te voeren:
– validatie van de prijsontwikkeling van een belangrijk deel van de
militaire uitgaven, namelijk de uitgaven vanuit het Foreign Military
Sales (FMS)-programma, welke door ontbrekende informatie, nog
niet uitgevoerd kon worden worden. Er wordt sterk aangeraden
om deze validatie alsnog uit te voeren
– Vervolgonderzoek naar de vraag of het valuta-effect op de
prijsontwikkeling van de Defensieuitgaven beter gekwantificeerd
kan worden
– Nader onderzoek door het Ministerie van Defensie, samen met
het Ministerie van Financiën en het Centraal Planbureau (CPB) of
en hoe de uitkomsten van het CBS-onderzoek kunnen worden
gebruikt in de prijscompensatie van de uitgaven van het Ministerie
van Defensie?
- 146 Kunt u bij elke aanbeveling aangeven waarom wel of niet?
Kan de huidige voorziening voor valutaschommelingen inmiddels
al wel ingezet worden voor het gat in het budget voor de verwer-
ving van de F-35, als gevolg van de hogere dollar? Zo nee, waarom
niet en wanneer is daar besluitvorming over voorzien?
- 147 Kunt u aangeven waarom gekozen is voor een planningshorizon
voor investeringen van 15 jaar en niet voor een planning op de
termijn waarop systemen moeten worden vervangen?
- 148 Kunt u al schokken voorzien waartegen de financiering van onze
landsverdediging bestendig gemaakt moet worden? Welke andere
factoren dan valutaschommelingen en prijswisselingen zijn er om
rekening mee te houden?
- 149 Waarom noemt de Defensienota niet de verplichtingen die
voortkomen uit het humanitair oorlogsrecht en wel tal van andere
internationale verdragen? Moeten de Defensie-inspanningen niet
in de eerste plaats aan het humanitair oorlogsrecht getoetst
worden? Kunt u dat toelichten?
- 150 Wat bedoelt u met het streven naar een kleurrijke organisatie? Bent
u voornemens om met een brede wervingscampagne mensen op
basis van huidskleur in plaats van kennis en kunde te rekruteren?
- 151 Op pagina 23 en elders in de Defensienota wordt de mogelijkheid
genoemd van tijdelijke uitstroom van medewerkers. Overweegt u
ook om mensen die in de afgelopen jaren bij Defensie zijn
vertrokken aan te sporen opnieuw in dienst te treden?
- 152 Wanneer kan de Kamer het plan van aanpak voor het realiseren
van een zo veilig mogelijke werkomgeving verwachten?
- 253 Welke verbeteringen in het keurings- en selectietraject, alsook bij
de aanname- en vooropleidingseisen, zijn er mogelijk om
onnodige uitval te voorkomen?
- 254 Hoe gaat u het keurings- en selectietraject concreet verbeteren?
- 255 Hoe gaat u de aanname- en vooropleidingseisen concreet
verbeteren?
- 156 Kunt u toelichten om welke onbemande systemen het gaat
waarmee «een kleine eenheid experimenteert... in het landoptre-
den»?
- 157 Op welke wijze zal worden geëxperimenteerd met onbemande
(wapen)systemen in landgebonden operaties?

- Nr. Vraag**
- 158 Welke Defensielocaties, anders dan reeds genoemd, worden momenteel onderzocht in het kader van mogelijke verlengd gebruik? Wanneer verwacht u de resultaten van dit onderzoek gereed te hebben?
- 159 Wanneer wordt het Passenger Information Unit actief en vergt dit ook capaciteit van de Defensieorganisatie dan wel van de Defensiebegroting?
- 160 Waarom waren de zelfbeschermingsmiddelen kennelijk niet voorzien in het budget voor de verwerving van de F-35? Wordt het projectbudget met de aanschaf hiervan verhoogd? Zo ja, met welk bedrag?
- 161 Was de uitbreiding van het aantal Chinooks met drie reeds eerder voorzien of betreft het een nieuwe investering die niet eerder in de meerjarenplanning stond?
- 162 Waarom wordt geen ruimte gevonden voor de verwerving van extra F-35's, te meer aangezien de luchtmacht zelf herhaaldelijk heeft aangegeven dat het aantal van 37 toestellen te laag is (<http://nieuws.tpo.nl/2015/06/10/luchtmacht-wil-extra-trainingsvliegtuigen/> en <https://www.telegraaf.nl/nieuws/245030/luchtmacht-wil-meer/>)? Is er wel voldoende budget voor tenminste 37 toestellen?
- 163 Bent u bereid de «batch-benadering» bij de F-35 te herstellen, waarbij in de toekomstige besluitvorming wordt voorzien in verhoging van het aantal F-35's op basis van de ontwikkelingen in de veiligheidssituatie, alsmede militaire en technologische ontwikkelingen? Is de door u aangekondigde herijking van de Defensienota in 2020 daartoe een aangewezen moment? Waarom wel of niet?
- 164 Wanneer kan de Kamer de B-brief over de vervanging van de onderzeeboten tegemoet zien? Kunt u preciezer zijn dan «dit jaar»?
- 165 Is het de bedoeling om de cybercapaciteit ook in te zetten voor de bescherming van ons eigen grondgebied, bewoners en bedrijven, of beperkt zich dit tot de defensienetwerken en vitale infrastructuur?
- 166 Waarom is in de Defensienota niets vermeld over de beoogde investeringsquote? Wat is de geplande IQ? Hoe verhoudt zich dat tot de beleidsmatige uitgangspunten?
- 167 Zullen de nieuwe M-fregatten komen te beschikken over ballistic missile defence capaciteit, inclusief SM-3 onderscheppingsraketten, zoals België wil (<https://marineschepen.nl/nieuws/Belgie-nieuwe-fregatten-in-raketschild-121216.html>)? Waarom wel of niet?
- 168 Zult u bij de komende aanbesteding van onderzeeboten de operationele eis stellen dat deze langdurig zelfstandig, d.w.z. logistiek onafhankelijk, moeten kunnen opereren, zodat bijvoorbeeld zonder de hulp van ondersteuningsschepen of havenfaciliteiten onderweg de overzeese delen van het Koninkrijk bereikt en vervolgens beschermd kunnen worden?
- 169 Zal aan de nieuwe onderzeeboten onder meer de eis gesteld worden dat zij in zowel koud, relatief zoet water (Noord-Atlantische Oceaan, Noordelijke IJszee, Oostzee) als in warm, relatief zout water (Indische Oceaan, Caribisch gebied) kunnen opereren, zodat daarmee aangesloten wordt op de geïntegreerde buitenland en veiligheidsstrategie?

- Nr. Vraag**
- 170 In welke geografische gebieden zullen de nieuwe marineschepen moeten kunnen opereren? Wordt daarbij wel gelet op de instabiliteit langs internationale zeevaartroutes ten oosten en zuiden van het Suezkanaal, die voor Nederland als mainport van Europa essentieel zijn, en op onze verantwoordelijkheid voor de bescherming van onze Koninkrijksdelen in de West nabij een steeds instabieler wordend Venezuela?
- 171 Zal aan de nieuwe onderzeeboten de eis worden gesteld dat zij, eenmaal op missie, van taak kunnen veranderen zonder dat hiervoor een haven hoeft te worden binnengelopen om personeel en materieel te wisselen, dit om de geheimhouding en daarmee de veiligheid van de missie niet in gevaar te brengen?
- 172 Herinnert u zich de Toekomstnota «In het Belang van Nederland», waarin op blz. 20 gesteld werd dat Defensie zich de vervanging van de Walrusklasse onderzeeboten «uitsluitend kan permitteren, als de nieuwe onderzeeboten samen met één of meer partnerlanden worden ontwikkeld, gebouwd en geëxploiteerd»? Geldt dit nog steeds, of is het budget dusdanig verhoogd dat u eigenstandig nieuwe onderzeeboten kan verwerven, in stand houden en onderhouden, zonder financieel afhankelijk te zijn van vergaande Europese samenwerking?
- 173 Zullen de vervangers van de Walrusklasse onderzeeboten eveneens een nichecapaciteit zijn binnen de NAVO en daarmee sterk bijdragen aan de internationale relevantie van onze Koninklijke Marine?
- 174 Klopt het dat de huidige Walrusklasse onderzeeboten het gat opvullen binnen de NAVO tussen de grote nucleaire onderzeeboten van de wereldmachten enerzijds en de voor Homeland Defence gebouwde kleine kustonderzeeboten van veel andere landen anderzijds? Blijft deze nichecapaciteit en de unieke kennis en kunde die Nederland binnen de NAVO heeft, behouden in de toekomst?
- 175 Zal in de specificatie van het toekomstige materieel ook aandacht worden geschonken aan het innoverende vermogen en het relatief eenvoudig kunnen aanpassen/verbouwen van het materieel, zodat het gedurende de gehele levensduur technisch en operationeel up-to-date blijft, in het licht van de snelle technologische ontwikkelingen, zoals op het gebied van inlichtingen, geleidewapens, sensoren en emissieloos varen?
- 176 Ligt het volgens u in de rede om bij de verwerving van nieuwe onderzeeboten artikel 346 VWEU ruimhartig toe te passen, om zo de in Nederland aanwezige unieke militair-strategische kennis over onderzeeboten te houden? Waarom wel of niet?
- 177 Is het mogelijk om een expeditionair inzetbare onderzeeboot als vervanger van de Walrusklasse van de plank te kopen, gegeven ook de functionele eisen die in de A-brief zijn geformuleerd? Zo ja, hoe dan?
- 178 Hecht u aan het voortbestaan van een zelscheppend marinebouw-cluster in Nederland? Erkent u dat hiervoor de rol van de Koninklijke Marine als launching customer essentieel is zoals ook blijkt uit het onderzoek van NML: «De Marine en Marinebouw Cluster; een ecosysteem onder druk» (<https://www.maritieland.nl/maritieme-sector/publicaties/de-marine-en-marinebouw-cluster-een-ecosysteem-onder-druk/>)?

- Nr. Vraag**
- 179 Klopt het dat de in 2016 uitgegeven evaluatie «Beleidsdoorlichting Marinestudie 2005» het gegeven onderstreept hoe Defensie, door onderhands aan te besteden binnen de zgn. Gouden Driehoek (een samenwerking tussen Defensie – Kennisinstituten – Industrie), haar marineschepen steeds binnen budget en tijd verkreeg en dat dit leidde tot een bijzonder gewaardeerde positie van de Koninklijke Marine binnen het NAVO-bondgenootschap? Zal het werken in deze Gouden Driehoek ook leidend zijn bij de aanbesteding van de nieuwe oppervlakteschepen en onderzeeboten?
- 180 Hoe beoordeelt u de oproepen van VNO/NCW om vooral de samenwerking tussen Defensie, de kennisinstellingen en de industrie te benutten en in te zetten om tot een onderscheidende en moderne Koninklijke Marine te komen en tegelijkertijd op rendabele wijze (d.w.z. zonder staatssteun) het voortbestaan te waarborgen van de (zelscheppende industrie van de) marinescheepsbouw (<https://www.maritiemland.nl/news/hans-de-boer-laat-een-prachtig-huwelijk-niet-op-de-klippen-lopen/>)? Op welke wijze gaat u hier invulling aan geven bij de diverse investeringsprojecten?
- 181 Hoe beoordeelt u de berichtgeving (<https://www.defensenews.com/global/europe/2018/04/04/netherlands-very-welcome-to-join-european-sub-program-with-a-caveat/>) waarin de Noorse defensie-minister aangeeft dat het ontwerp van de onderzeeboot die men voor Duitsland ontwikkelt binnenkort niet of nauwelijks kan worden aangepast? Hoe verhoudt zich dit tot de behoefte aan innovatie. Is het ontwerp van deze boten voldoende toekomst vast?
- 182 Hoe beoordeelt u het artikel »Als Duitsland onderzeeboten gaat bouwen Vrees om verlies van onderhoud« uit het Noord-Hollands dagblad waarin gedeputeerde Jaap Bond zijn zorgen uit over verliezen van onderhoud in Den Helder? En hoe verhoudt zich dat tot het artikel waaruit blijkt dat het onderhoud van Duits gebouwde onderzeeërs naar Noorwegen gaat (<https://www.shephardmedia.com/news/imps-news/german-navy-future-212cd-submarines-be-maintained/>)? Staat dit niet recht tegenover het bevorderen van de werkgelegenheid in krimpregio's?
- 183 Hoe beoordeelt u de berichtgeving dat Nederland zich bij de verwerving van nieuwe onderzeeboten zou overwegen zich aan te sluiten bij Duitsland en Noorwegen (<https://www.kijkmagazine.nl/tech/koopt-nederland-duitse-onderzeeboten/>)? Hebben Duitsland en Noorwegen Nederland hiervoor benaderd?
- 184 Kunt u aangeven hoe de inzetbaarheid van jachtvliegtuigen en helikopters kan worden vergroot?
- 185 Kunt u meer informatie geven over het experiment met onbemande systemen in het landoptreden?
- 186 Waarom zijn zelfbeschermingsmiddelen tegen dreigingen vanuit de lucht of vanaf de grond niet standaard opgenomen in de F-35 jachtvliegtuigen?
- 187 Wordt de KMar ook uitgebreid voor inzet in buitenlandse missies, zoals politietraining? Zo nee, waarom niet?
- 188 In hoeverre wordt de capaciteit van de KMar verder uitgebreid ten opzichte van intensiveringen waartoe eerder al besloten was? Als er geen verdere uitbreiding plaatsvindt, in hoeverre resteren er dan knelpunten?
- 189 Wordt de capaciteit van de KMar in het kader van de militaire politietaken uitgebreid? Zo ja, op welke wijze? Zo nee, waarom niet?

- Nr. Vraag**
- 190 Wordt de vierde Patriot-batterij gereactiveerd? Zo nee, waarom niet, gezien het beperkte voortzettingsvermogen van de Patriots?
- 191 Worden de Cougars in 2023 afgestoten of blijven ze langer behouden? Zo ja, hoe lang en waarom staat dit niet in de Defensienota?
- 192 Gaat er extra geld naar het project verwerving F-35? Zo ja, hoeveel?
- 193 Wordt ook geïnvesteerd in de verdediging van marineschepen tegen hypersonische raketten? Zo nee, waarom niet, in het licht van de snelle technologische ontwikkelingen en de kwetsbaarheid voor dit type wapen?
- 194 Bent u bereid bewapening van de MALE UAV te overwegen? Zo nee, waarom niet?
- 195 Bent u bereid huidige en/of toekomstige marineschepen geschikt te maken voor het lanceren van kruisraketten? Zo nee, waarom niet?
- 196 Was de verwerving van middellange- en lange afstandraketsystemen voor de F-35 reeds voorzien of betreft het intensivering van waarvoor eerder geen geld was?
- 197 Ziet de aanschaf van lange afstandraketsystemen op de F-35 kruisraketten? Zo ja, bent u dan bereid ook te investeren in kruisraketten voor de marine?
- 198 Zijn er gevolgen van het behoud van de Joost Dourleinkazerne op Texel voor de marinierskazerne in Vlissingen? Zo ja, welke?
- 199 Kunt u ingaan op de berichtgeving dat Defensie de verhuizing van de mariniers uit Doorn naar Vlissingen zou heroverwegen (<https://nos.nl/artikel/2226888-defensie-sluit-terugdraaienkazerneverhuizing-niet-uit.html>)? Binnen welke termijn bent u bereid uitsluitend te geven over de toekomstige huisvesting van de mariniers?
- 200 De defensienota gaat ook in op de vervangingsprogramma's van de marine; komen er nog separate R&D-budgetten voor deze programma's?
- 201 In hoeverre bent u afhankelijk van de fase van de aanschaf/vervanging van de M-fregatten waarin België zich op dit moment bevindt? En hoe zit dat bij de mijnenbestrijdingscapaciteit? Zijn er er gesprekken gaande? Zo ja, in welke fase bevinden die zich?
- 202 Met welke onbemande systemen in het landoptreden wilt u gaan experimenteren? Waaruit bestaan de experimenten en met welk doel gaat u dit doen?
- 203 Komt er nog een volledig overzicht van de huidige en toekomstige Defensielocaties, die open zijn dan wel blijven dan wel open gaan, met de financiële gevolgen van deze plannen? Welke gevolgen heeft dit voornemen voor de stukken die er al zijn met betrekking tot het onroerend goed van Defensie?
- 204 In de nota is niets vermeld over de investeringsquote (IQ). Wat is de geplande IQ? Hoe verhoudt zich dat tot de beleidsmatige uitgangspunten?
- 205 Kunt u toelichten waarom slechts ten aanzien van het optreden te land wordt geëxperimenteerd met onbemande systemen?
- 206 Neemt de conflictpreventie-eenheid een coördinerende taak op zich ten behoeve van conflictpreventie bij bestaande buitenlandse Defensie-inspanningen of ook als zelfstandige eenheid buiten lopende operaties? Zo nee, wat is dan de positie van deze eenheid?
- 207 Vindt de technologische kennisopbouw op het gebied van slagkracht in het land- zee- en luchtdomein en in nieuwe technologieën, waaronder biotechnologie, ook plaats in reactie op een veronderstelde toegenomen dreiging? Zo ja, waar is deze veronderstelling op gebaseerd? Kunt u dat toelichten?

- Nr. Vraag**
- 208 Gaat er momenteel geld van de Defensiebegroting naar het topsectorenbeleid? Zo ja, hoeveel en met welk specifiek doel? Betekent uw aankondiging van een geactualiseerde Defensie Industrie Strategie dat u voornemens bent hier namens Defensie meer (financieel) aan bij te dragen?
- 209 Bedoelt u met uw voornemen tot het meer investeren in kennisopbouw en nieuwe technologieën als robotica en kunstmatige intelligentie tevens het investeren in autonome wapens en biologische wapens? Zo ja, waarom acht u dit ethisch wenselijk?
- 210 Is de huidige Defensie kennisbasis voldoende breed en diep om als Defensie voorbereid te zijn op de snelle technologische ontwikkelingen (denk aan hypersonische raketten, kunstmatige intelligentie, kwantum technologie, etc., die nieuwe wapens mogelijk maken) en hybride en cyber oorlogvoering (waarvan landen als Rusland maar ook terroristen gebruik maken)? In hoeverre wordt de eerder door Defensie beschreven en gekwantificeerde Herijking Defensie Kennisbasis 2016 gerealiseerd? Indien deze niet wordt gerealiseerd, kunt u aangeven wat de gevolgen daarvan zijn voor Defensie en op welke termijn en in welke mate daaraan wel wordt voldaan?
- 211 Gaat Nederland voldoen aan de 2% R&D EDA-norm, zoals uitgesproken door de Minister van Defensie bij het uitkomen van de Strategische Kennis- en Innovatieagenda in november 2016? Op welke termijn wordt dit gerealiseerd en hoeveel additionele middelen zijn benodigd om aan de EDA-norm te voldoen?
- 212 Hoe wordt de motie Belhaj c.s. van 23 november 2017 uitgevoerd, waarin onder verwijzing naar de EDA-norm (2% van de Defensiebegroting moet worden besteed aan R&D) wordt gevraagd in de Defensienota een groeipad voor de uitgaven aan R&D op te nemen? Waarom heeft u de motie en de wijze waarop deze wel of niet wordt uitgevoerd, niet vermeld in de Defensienota?
- 213 Hoe verhouden de uitgaven van Nederland aan Defensie R&D zich tot die van de VS, Rusland, Duitsland en Frankrijk?
- 214 Op welke plaats op de ranglijsten van de NAVO en de EU staat Nederland op het gebied van uitgaven aan R&D?
- 215 Hoe verhoudt uw ambitie om de voortrekkersrol op het gebied van internationale samenwerking te versterken tot de ruimhartige interpretatie van artikel 346 VWEU en zo tevens het nationaal veiligheidsbelang te laten meewegen?
- 216 Hoe verhoudt uw ambitie om de voortrekkersrol op het gebied van internationale samenwerking te versterken tot de intensivering van slechts 17 miljoen euro structureel in «nationale en internationale samenwerking»? Welk deel van deze 17 miljoen euro is bestemd voor internationale samenwerking?
- 217 In welke mate wordt technologische ouderdom als criterium voor al dan niet van de plank kopen meegenomen voor onder meer nieuwe (grote) materieelprojecten en ICT? Bent u bereid dit als beoordelingscriterium toe te voegen? Zo nee, waarom niet?
- 218 Waarom hanteert u een beperkte definitie van «launching customer», namelijk «de eerste klant van een bedrijf» en niet «de eerste koper van een nieuw ontwikkeld product»? Bent u bereid dit aan te passen, met name in de Defensie Industrie Strategie?
- 219 Waarom legt u nadruk op het stimuleren van startups en niet ook op «scale-ups» of grotere bedrijven die nieuwe technologieën ontwikkelen?

- Nr. Vraag**
- 220 Hoe rijmt u het uitgangspunt voor verwerving «snel, tenzij» en «van de plank, tenzij» met het «ruimhartig» laten meewegen van het nationaal veiligheidsbelang bij aanbestedingstrajecten? Hoeveel militaire producten zijn in Nederland snel van de plank te koop?
- 221 Waarom hanteert u de beperkte definitie als het gaat om «launching customer» van «de eerste klant van een bedrijf»? Waarom is niet gekozen voor de definitie van «de eerste koper van een nieuw ontwikkeld product»? Bent u bereid dit aan te passen in de Defensie Industrie Strategie? Zo nee, waarom niet?
- 222 Met welk doel wilt u de interne regels tegen het licht houden? Wat is het doel en wat zijn de succescriteria?
- 223 Met welke NAVO-landen heeft u bilaterale Defensiesamenwerkingsprojecten lopen? Kunt u een lijst verschaffen van bilaterale samenwerkingen? Kunt u tevens aangeven welke bilaterale samenwerkingen in de maak zijn, aangezien u een nog intensievere samenwerking bepleit in het kader van de gewenste «voortrekkersrol»?
- 224 Heeft u al een beeld van de projecten van het Europese Defensiefonds waaraan u wenst deel te nemen?
- 225 Kunt u uitgebreider toelichten wat u bedoelt met het voornemen om het aantal internationale militaire functies te vergroten, teneinde een bijdrage te kunnen leveren aan de uitbreiding van de NAVO-commandostructuur? Wat gaat dit concreet voor de krijgsmacht enerzijds en de NAVO anderzijds betekenen?
- 226 Kunt u motiveren waarom u een bedrag van 20 miljoen euro structureel in cyberdefensie een investering van voldoende grootte vindt om het hoofd te kunnen bieden aan de cyberdreigingen van nu en in de toekomst?
- 227 Kunt u uitsplitsen waarin de middelen voor «Kennis en innovatie/wetenschappelijk onderzoek» (345 miljoen euro cumulatief in 2018 t/m 2033) extra geïnvesteerd worden? Welk deel van de middelen gaat naar wetenschappelijk onderzoek, welk deel naar toegepast onderzoek, welk deel naar technologie toepassing en wat naar innovatie? Kunt u dit op jaarbasis weergeven?
- 228 Worden de extra middelen in het kader van ««Nationale en Internationale samenwerking» ook ingezet op (inter)nationale kennissamenwerking activiteiten, zoals in het Europese Defensie Fonds en topsectorenbeleid? Waarom wel of niet?
- 229 Betreffen de investeringen in de onderste tabel een cumulatie van de intensiveringen in Defensienota, op basis van de extra middelen uit het regeerakkoord, of een optelsom van reeds begrote én nieuwe investeringen?
- 230 Omvatten de investeringen in ICT ook Enterprise Resource Planning (ERP) en zo ja, met welk bedrag? Wordt SAP doorontwikkeld, aangezien vele functionaliteiten nog ontbreken?
- 231 Hoe dicht brengt de investering van 345 miljoen euro op kennis en innovatie/wetenschappelijk Nederland bij de EDA-norm en welke investeringen zijn er nodig om aan deze door Nederland onderschreven norm te voldoen?
- 232 Waarom geeft u de komende jaren slechts maximaal 1% van de begroting uit aan wetenschappelijk onderzoek, terwijl de in Europa afgesproken EDA norm 2% is?